

LIBERAL DEMOKRATİK BARIŞ KURAMI: ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME

Hakkı BÜYÜKBAŞ*

Nilgün ATICI**

ÖZ

Liberal Demokratik Barış Kuramı, demokratik devletlerin birbirlerine karşı savaşmayacakları tezini ileri sürmektedir. Bu tez, demokratik egemenlik biçiminin doğası gereği barışçıl olduğu kabulü ile temellendirilmiştir. Bu çalışmada söz konusu iddialar ele alınıp irdelenmiş; ileri sürülen bu iddiaların geçerli olup olmadığı tartışılmıştır. Liberal Demokratik Barış Kuramı, Uluslararası İlişkiler disiplininde önemli kuramsal katkılardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada öncelikle kuramın gelişimi, pratik sonuçları ele alınacak ve daha sonra yeni kuramsal katkı ve modeller tartışılacaktır. Bu şekilde kuramın güçlü ve zayıf tarafları tespit edilmeye ve demokratik barış kuramının Uluslararası İlişkiler teorisi açısından önemi belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışma, sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılarak tamamlanacaktır.

Anahtar Kavramlar: Demokrasi, Siyasal Sistem, Dış Politika, Savaş, Barış.

LIBERAL DEMOCRATIC PEACE THEORY: A CRITICAL REAPPRAISAL

ABSTRACT

Liberal Democratic Peace Theory asserts the argument that democratic states do not make a war upon each other. This argument grounded on the theory that claims democratic structure of political system helps to establish a peaceful foreign policy. Hence, it can be said that democratic states do not wage war, unless they are attacked or provoked by none-democratic or authoritarian states. This paper contents the democratic peace theory with its basic components and proposals, and then discusses whether this theory provides us a better explanatory frame work for understanding its complexity of international relations. Although this theory is well known among the American scholars, in Turkey, there are not sufficient studies explaining this approach. In this context, it is the aim of this study to make a proper contribution in clarifying the vague in the area studied.

Keywords: Democracy, Political System, Foreign Policy, War, Peace.

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

** Erciyes Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi.
Makalenin kabul tarihi: Mart 2013.

GİRİŞ

Uluslararası İlişkiler disiplininde Demokratik Barış Kuramı, Liberalizmin önemli katkılarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu kuram, Batı’da yaygın olarak bilinmekte ve tartışılmaktayken ülkemizde konu hakkındaki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Konu hakkında hiçbir kuramsal tartışma yapılmamıştır. Bilinenler ansiklopedik düzeyde bilgi ile sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla, bu kuramsal yaklaşımın içeriği, temel varsayım ve hipotezlerinin nasıl biçimlendiği ve dahası akademik değerinin ne olduğu hususundaki kuramsal tartışmalara ülkemizde rastlanılmamaktadır. Konu hakkında yapılan çalışmalar, Batı Uluslararası İlişkiler disiplininde mevcut bulunan müktesebatın ülkemizde tanıtılmasından öteye geçmemektedir. Dolayısıyla ‘Türk Uluslararası İlişkiler’ yazınında konunun kuramsal açıdan ele alınıp tartışılması ihmal edilmiştir. Bu çalışma, belirtilen bu boşluğun giderilmesine katkı sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır.

Bu çalışmada demokratik barış fikrinin ortaya çıkışı, gelişimi ve bir kuram haline geliş süreci ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Daha sonra bu kurama katkıda bulunan çeşitli yaklaşımlar ele alınıp eleştirel açıdan irdelenmiştir. Kuramın güçlü ve zayıf tarafları tartışılmıştır. Çalışma, genel bir değerlendirme ile sonuç bölümüyle tamamlanmıştır. Çalışmada çoğulcu / eklektik yöntem anlayışı benimsenmiş; betimleyici, deneysel-analitik ve yorumlayıcı-çözümleyici yöntemlerden yeri geldikçe yararlanılmıştır.

I. DEMOKRATİK BARIŞ KURAMININ GELİŞİMİ

Demokratik Barış kuramı, bir devletin egemenlik biçiminin dış politika davranışlarını belirlediği kabulünden hareket etmektedir. Buna göre rejimleri demokratik olan devletler barışa yatkındır ve birbirlerine karşı (hemen hemen) hiç savaş yapmazlar. Dolayısıyla demokratik rejimler diğer egemenlik biçimlerinde olmayan barışçıl bir içeriğe ve barış üreten bir özelliğe sahiptir. Bu durumda sorulması gereken şey, barış demokrasiye içkin midir? Demokratik siyasal sistem etrafında örgütlenmiş devlet, zorunlu olarak barışçıl mıdır? İçerideki barışçıl düzen zorunlu olarak dışarıya da barışçı bir politika olarak mı yansımaktadır? Bilindiği gibi Uluslararası İlişkiler disiplininde ana akım (main stream) olan (Neo) Realizm, bir devletin dış politikasını iç politikadan, ülkede hâkim olan rejiminden bağımsız olarak tanımlayıp yürüttüğü iddiasını ileri sürmektedir. Buna karşın liberal akımlar ise dış politikanın iç politikadan bağımsız olamayacağını, iç politikanın bir uzantısı olduğunu iddia etmektedirler.

Demokratik Barış teorisi çalışmaları, demokratik barış fikrini genellikle Immanuel Kant’ın 1795’de yayımlanan “Ebedi Barış” adlı eserine gönderme yaparak açıklamaya başlamaktadırlar (Chojnacki, 2003: 1). Kant, bir ülkenin iç egemenlik biçiminin dış politikasını belirlediğini ileri sürmüştür. Bir ülkenin yönetim biçimi cumhuriyet (demokrasi) ise, dış politikası da bundan doğrudan etkilenecektir. Cumhuriyet, barışçıl bir siyasal sistemdir ve dış politika da buna

bağlı olarak barışçıl olacaktır. Cumhuriyet, güçler ayırımı ve temsili demokrasiyi öngören belli bir anayasaya dayanmaktadır. Kant ülkede cari olan egemenlik biçiminin dış politikayı belirlediği kabulünden yola çıkarak, Avrupa'da barış imkânlarını araştırmış bir düşünürdür. Kant barışın Avrupa'da nasıl sağlanacağı sorunu ile ilgilenmiş ve düşüncesini bu yönde geliştirmiştir. Kant'ın ilgili çalışmasının kaynağını Utrecht Barış Antlaşması oluşturmaktadır. Söz konusu antlaşma İspanya'nın mirasçısının kim olacağı konusunda yapılan bir dizi savaşın sonunda çatışan taraflar arasında gerçekleştirilen antlaşmaların toplamını kapsamaktadır. Kant Avrupa'yı kana bulayan liderlerin gereğinde bir araya gelerek bir barış düzeni tesis edebileceklerini gözlemlemiştir. Aynı şekilde Machiavelli, Montesquieu, Abbe de Saint-Pierre ve Rousseau gibi düşünürler de Avrupa'da barış sorununa dikkat çekmiş ve çeşitli düzeylerde belli tasarılar geliştirmiş bulunuyorlardı. Kant'ın, konuya ilişkin kendisinden önce yapılan çalışmalardan haberdar olduğunu ve bu çalışmaları aşan bir düşünce geliştirdiğini varsaymak uygun gözükmemektedir. Bu nedenle demokratik barış yaklaşımını benimseyenler sıklıkla Kant'a atıf yapmaktadırlar.

Kant, söz konusu çalışmasında, ülke yönetiminde söz sahibi olan siyasi seçkinlerin kendi özgül çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla savaş çıkardıklarını ileri sürmüştür. Kant'a göre savaş, geniş halk kitlelerinin çıkarlarına uygun değildir. Bu nedenle halk, savaşa karşı olmakla beraber, seçkinlerin çıkarmış olduğu savaşın yükünü taşımak durumunda kalmaktadırlar. Kant'a göre (1984) vatandaşlar, istemedikleri halde, savaşta hayatlarını yöneticileri hesabına riske etmektedirler. Bu gözlemlerden hareketle, savaş ve barış gibi önemli konularda geniş halk kitlelerinin, yetkilendirilmeleri halinde, barış yararına karar verecekleri düşünülmektedir. Dolayısıyla geniş halk kitlelerinin etkili olduğu karar süreçlerinde dış politika barışçıl olacaktır (Oneal, Russett, 1999: 1-37). Kant bu nedenle cumhuriyet yönetimlerinin barışçıl olacakları varsayımında bulunmaktadır. Bilindiği gibi Kant, Cumhuriyet'i demokrasi anlamında kullanmaktadır. O'nun bir başka tezi de, cumhuriyetle, modern deyimle, demokrasi ile yönetilen devletlerin, kendi aralarında bir barış devletler federasyonu, bir barış ittifakı kurarak, Avrupa'da ebedi barışı tesis edebilecekleri görüşüdür. Kant, görüşlerini temellendirmek amacıyla deneye dayalı çalışmalara girmemiştir. Düşüncelerini daha çok soyut felsefi mülahazalar çerçevesinde formüle etmiştir.

Kant'ın yukarıda kısaca belirtilen görüşleri daha sonra geliştirilmiştir. Bu temel tezler doğrultusunda ilk ampirik çalışma 1963'de Dean Babst tarafından yapılmıştır (Babst, 1964: 9-14). Babst, Kant'ın ünlü çalışmasından yola çıkarak, bağımsız devletlerde özgür bir seçimle ülke yönetimine gelen hükümetlerin, barışçıl dış politika izleyecekleri ve kendi aralarında, birbirlerine karşı savaş yapmayacakları tezini ileri sürmüştür. Babst, deneysel çalışmasına temel teşkil eden verileri de Quincy Wright'ın 1942'de yayımladığı "Bir Savaş İncelemesi" çalışmasından derlemiştir. Bu çalışmada özellikle I. ve II. Dünya savaşlarına katılan devletler, siyasal sistemleri ve egemenlik biçimlerine göre tasnif edilerek

incelenmiştir. Bu çalışma daha sonra uzun yıllar Uluslararası İlişkiler araştırmacılarının dikkatini çekmemiş veya önemsiz bulunularak ihmal edilmiştir.

Savaş İncelemeleri uzmanları Melvin Small ve J. David Singer, 1816-1965 yılları arasında yapılan savaşları inceledikleri çalışmalarında (1972) söz konusu zaman zarfında demokratik ülkelerin birbirlerine karşı savaş yapmadıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Savaşın daha çok komşular arasında yapıldığının tespit edildiği araştırmada demokratik ülkelerin coğrafi olarak birbirlerine uzak olmaları dolayısıyla komşu olmadıkları ve dolayısıyla birbirlerine karşı savaş eylemi içine girmedikleri gözleminde bulunmuşlardır. Çalışmada ulaşılan bir başka sonuç da demokratik ülkelerin diğer devletler gibi savaş eylemine aynı ölçüde katıldıkları tespitidir (Small, Singer, 1976: 50-69). Bu araştırmayı Rudolph J. Rummel'in "Understanding Conflict and War" adlı çalışması izlemiştir. Rummel beş ciltlik bu çalışmasında, demokrasi ve şiddet ilişkisi üzerinde durmuştur. Singer ve Small'ın aksine, Liberal devletler ve toplumlar arasında dayanışmacı ve barışçıl eğilimler bulunduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmalardan yapılan temel çıkarım, demokratik devletlerin daima diğerlerinden barışçıl oldukları tezi olmuştur. Bu konu daha sonra Jack Levy tarafından 1988'de yeniden gündeme getirilmiş ve "yeni bir bilimsel yasa" nitelemesi uluslararası ilişkiler teorik tartışmalarının gündemine sokulmuştur (Levy, 1988: 653-673; Teusch, Kahl, 2001: 287). Alman siyaset bilimci Peter Graf Kielmannsegg, Kant'ın düşüncelerini daha anlaşılır hale getirmek adına bir hipotez olarak şu şekilde formüle etmiştir: "Sadece demokrasiler ebedi olarak barışçıl olabilirler. Bir devletin barışçılığı ve barışa yatkınlığı, ilgili devletin siyasal sistemi tarafından belirlenir" (Kielmannsegg, 2004: 3). Bu temel tez, doğrulanabilir veya yanlışlanabilir olmasıyla ancak bilimsel bir kimlik kazanabilecektir. Ayrıca, insanlığın demokratikleşme yoluyla barışa ulaşımının tespit edilebilmesi gerekmektedir. Fakat şu kadarı hemen söylenmelidir ki, bir devletin egemenlik biçimiyle uluslararası ilişkilerde savaş veya barış olguları arasındaki ilişkiye, neden-sonuç ilişkisi bağlamında yaklaşmak sanıldığı kadar kolay değildir. Bir devletin uluslararası ilişkilerde barışçıl davranışı için, egemenlik biçiminin ne olduğu sahidinden belirleyici midir ve bunun için ne gibi kriterler söz konusudur, yönünde sorular henüz tam olarak açıklanmış değildir. Ancak bu kuramı, Batı adına ve Batı çıkarları doğrultusunda bir barış arayışının ürünü olarak kabul etmek gerekir.

II. TEORİ VE PRATİK ÖRTÜŞMESİ

Esasen Batı'da devlet adamları ve önemli oranda bilim adamları, anlaşılır nedenlerden dolayı, demokratik barış kuramına sempati ile yaklaşmakla beraber, bu sempatiyi haklı çıkaracak bütüncül bir yaklaşım ortaya koyabilmiş değillerdir. Batı devletleri, hükümet açıklamaları veya strateji belgeleri gibi resmi evraklarda, kendi rejimlerinin demokratikliğine vurgu yapmaktadırlar. Barışçıl bir çizgide dış politika izlediklerini belirtmektedirler. Çatışma ve savaş

sorunlarının, liberal demokrasiyi benimsememiş devletlerden kaynaklandığını ilan etmekten geri durmamaktadırlar. Uluslararası sistemde liberal demokrasiyi desteklemeyi resmi dış politika aracı haline getirmiş bulunmaktadırlar (Robinson, 1996: 615-665; Dalacoura, 2005: 963-79). Dolayısıyla Batı bilim adamları ile Batı devletleri aynı istikamette hareket etmektedirler. Bu kuram esasen, Uluslararası İlişkiler akademik disiplinin temel konularından olan savaş ve barış olgularına sosyal bilimler açısından bir açıklama sunmak amacıyla gündeme getirilmiştir (Yalvaç, 2006: 251-285). Bir bilim dalı olarak Uluslararası İlişkiler de esasen aynı kaygının, Batı çıkarlarına uygun barış arayışının, savaşın önlenmesi arzusunun bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Birinci Dünya Savaşı Batı'da büyük bir yıkım meydana getirmiştir. Batı, ilk defa dünya yüzeyinde tesis ettiği egemenlik ilişkilerinin, sanıldığı gibi sağlam temellere dayanmadığı, oldukça kırılabilir bir zemine sahip olduğu bilincine varmıştır. O güne kadar Batı'da egemen olan özgüven yavaş yavaş kaybolacak, iç çekişme ve çatışmanın Batı dünya egemenliği bakımından nasıl vahim bir sonuç doğurabileceği sezinlenmeye başlanacaktır. O güne kadar Batı için asıl tehlike ve meydan okumaların Batı-dışı toplumlardan, özellikle Doğu'dan gelebileceği düşünülüyordu. Bu meydan okumaların da, -eldeki teknik donanım ve savaş yeteneklerinin Batı lehine dağılmış olması dolayısıyla- şöyle veya böyle, Batı yararına aşılabileceği düşünülüyordu. Diğer bir yandan, Batı-içi çekişme ve çatışma ise o güne kadar belli bir denge politikası ile çözümlenebiliyordu. Ancak I. Dünya Savaşı, ulaştığı boyutlar ve sonuçları açısından bu kabulü temelden sarsmış, iç-çatışma ve çekişmenin de, Batı dünya egemenliğinde değilse bile, yönetilmesinde sarsıcı sorunlar doğuracağı ortaya çıkmıştır.

I. Dünya Savaşı, Batı dünya egemenliği yönetiminin el değiştirilmesi ve söz konusu yönetime ortak olma taleplerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Esasen bir bilim dalı olarak ortaya çıkan Uluslararası İlişkiler de bu sezgi ve bilincin doğrudan bir ürünüdür kanımızca. Uluslararası İlişkiler akademik disiplini, I. Dünya Savaşı hemen sonrasında, 1919'da o günkü Batı Dünya Egemenliği yönetimi sorumluluğu üstlenmiş olan İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuştur (Eralp, 2006: 125-153). Kuruluş aşamasında Uluslararası İlişkiler disiplininin temel kaygısı ve buna bağlı olarak inceleme konuları, Batı içi ahengi sağlama çabası etrafında biçimlenmiştir. Zira Batı içi uyumsuzluğun büyük sorunların ortaya çıkmasına yol açtığı gözlemlenmiş bulunuyordu. Dolayısıyla Milletler Cemiyeti'nin ve Uluslararası İlişkiler disiplinin aynı tarihlerde kurulması bu bakımdan anlamlıdır. İki ayrı oluşum aynı amaçları paylaşıyorlardı ve bu da mevcut barış düzeninin kurulması temeline dayanıyordu. Yani amaç, savaştan kaçınmak ve barışı sürdürmektir. Böylece status quo sürdürülebilir bir devamlılık sağlayabilecektir. Uluslararası İlişkiler de kuruluş yıllarında bir akademik disiplin olarak aynı amacı taşıyacaktır. Bu nedenle Uluslararası İlişkiler çalışmalarının esin kaynağı başlangıçta uluslararası hukuk olmuştur. Başlıca araştırma alanları bu çerçevede seçilmiştir. Savaş ve Barış konuları, bu

kayı ve çerçevenin sonucu ele alınmıştır. Demokratik Barış teorisinin temel varsayımları daha bu aşamada, iddia edildiği gibi Alman filozofu Immanuel Kant tarafından değil, Wilson düşünce ve politikası ile biçimlenmiştir (Özcan, 1997: 37-48). Ancak bu kuramın işlenmesi, geliştirilmesi ve Uluslararası İlişkiler disiplininde gündeme getirilmesi, yeni gerekler doğrultusunda, daha sonraki tarihlerde söz konusu olmuştur. Wilson ise bir kuramcı olmaktan daha çok politikacıdır (Throntveit, 2010: 99-106).

Demokratik Barış Teorisinin temel hipotezi, liberal demokratik rejime sahip olan devletlerin arasında herhangi bir savaş durumunun söz konusu olamayacağı, yönündedir. Zira savaş marazi bir durumdur ve devletin kötü yapısı, siyasal sistemi bu marazın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Oysaki demokratik devletlerin yapısı sağlıklıdır ve dolayısıyla bu yapı, marazi bir durumun ortaya çıkmasına izin vermeyecek ölçüde şeffaf ve sağlıklı biçimde örgütlenmiştir. Demokratik devlet kurumları, belli bir denge ve ahenk içerisinde uyumlu bir şekilde işlemektedir. Dolayısıyla ‘yanlış bir sonucun çıkması’ mümkün değildir. Kamuoyu da zaten devlet davranışlarını denetlemekte ve gereğinde düzeltmektedir. Hal böyle olunca savaş, demokratik olmayan otoriter veya totaliter devlet yapılarından kaynaklanmaktadır. O halde, eğer savaş istenmiyorsa, yeryüzündeki devletlerin liberal demokratik bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Russet’in (1993) anlatımına göre barışçıl bir dünya düzeni de ancak demokratikleşme yoluyla kurulabilecektir. Bu genel çerçeveden sonra aşağıda Demokratik Barış Kuramında yeni gelişmeler ortaya konulmuştur.

III. KURAMDA FARKLI YAKLAŞIM VE MODELLER

Yukarıda ortaya konulan tez, son yıllarda giderek deneye dayalı analizlerle desteklenmiş, daha karmaşık yöntemlerle zenginleştirilerek geliştirilmiştir. Öyle ki, bazı akademisyenler tarafından adeta Uluslararası İlişkiler disiplininin en önemli bulgusu olarak sunulmuştur. Ancak şunu ilave etmek gerekir ki, birçok akademisyen de tam tersi iddialar öne sürerek, demokratik devletlerin kendi aralarında savaşın esasen vuku bulduğu, ancak liberal teorisyenlerin bunu görmezlikten gelerek, kuramsal yapıyı bozacak karşı iddialara kulak tıkadıklarını ileri sürmüşlerdir (Rosato, 2003: 585- 602). Hatta söz konusu teorinin savunucuları arasında liberal demokratik devletin veya siyasal sistemin tanımında bile oydaşma sağlanamadığı ve dolayısıyla adı geçen teorinin ampirik verilerle desteklenemediği iddia edilmiş ve bu nedenle söz konusu yaklaşımı bir teori olarak değil “efsane olarak” nitelendirmişlerdir (Layne, 1994:1-49). Dolayısıyla demokratik barış teorisinin akademik bir değerinin olamayacağı, sorunu aydınlatmaktan çok bulanıklaştırdığı iddia edilmiştir. Buradan yola çıkarak, bilim adamlarının söz konusu yaklaşımla uğraşarak daha fazla zaman kaybına yol açmadan, disiplini ileriye taşıyacak daha tutarlı savlar üzerinde çalışılması gerektiği önerisi de yapılmıştır (Spiro, 1994: 50 - 86; Layne, 1994: 5- 49).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılabilceği gibi, demokratik barış teorisi güçlü şekilde normatif unsurlar taşımaktadır. Bu ekolün takipçilerinin bir kısmı da objektif ampirik-analitik yöntemle olan sadakatlerini sürdürerek, kurama daha akademik bir kimlik kazandırmak istemekte ve çalışmalarını da bu çerçevede yürütmektedirler. Dolayısıyla son yıllarda giderek çoğalan bu ekolün mensuplarını, yöntem açısından normativist ve objektif analitik yaklaşımçılar olarak iki temel gruba ayırmak mümkün gözükmemektedir.

Son yıllarda özellikle post yapısalcı, post modernist ve eleştirel kuramcılar, pozitivistlere dayalı teorik çalışmaları eleştirerek normatif unsurlara yer verilmediği yönündeki eleştirilere geniş yer ayırmışlar ve kuramsal çalışmalarda normatif boyutun getirilmesinin uluslararası ilişkiler disiplini zenginleştireceğini ileri sürmüşlerdir. Esasen pozitivist yöntemlerin, tüm bilimsellik iddialarına karşın, temel kabullerinde güçlü şekilde normatif unsurların mevcut olduğu, açık ve anlaşılabilir bir şekilde ortaya konularak sosyal bilimlerin, doğa bilimleri örneğini takip etmesinin yanlış olduğu ileri sürülmüştü. Özellikle İnsan Hakları çalışmalarından başlayarak diğer alan araştırmalarına da yayılan bu yöntemsel eleştiri, yankısını demokratik barış kuramcılarında da bulmuştur. Buna bağlı olarak bazı araştırmacılar, söz konusu kuramın normatif özellikler taşıdığını belirtmekte bir sakınca görmemektedirler. Yöntem konusunda katı doğa bilimleri yöntemini benimseyen araştırmacılar da ampirik-analitik yöntemle dayalı olarak demokratik barış yaklaşımının doğrulanabilir ya da yanlışlanabilir olduğu iddialarını sürdürmektedirler. Eleştirmenler de daha çok söz konusu demokratik barış teorisinin, esasen normatif boyutunu ileri sürerek ampirik-analitik çalışmaların “bilimsellik” etiketi altında sözü edilen normların propagandasının yapıldığı eleştirisini haklı olarak dile getirmektedirler. Esasen bu çalışma da bu yönde yapılan çalışmalara katkı amacıyla kaleme alınmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Demokratik Barış kuramı oldukça geniş akademisyen grubu tarafından Uluslararası İlişkiler çalışmalarının odak noktası haline getirilmiştir. Bu defa da eski Sovyet topraklarında oluşan yeni devletlere yol göstermek gibi yine pratik bir amacın hizmetine sokulmak amacıyla bu kuram yeniden canlandırılmıştır. Bu canlılığı doğrusu ampirik-analitik yöntemle dayalı çalışmaların bir kazanımı olarak kaydetmek gerekir. Bu metodolojik yaklaşımı benimseyenler, demokratik devletlerin demokratik olmayan devletlere karşı oldukça saldırgan olabildiklerini kabul etmiş ve hatta ampirik verilerle bu savlarını desteklemişlerdir. Bununla beraber demokratik devletlerin, kendi aralarında barış eğilimi içinde olduklarını doğrulamakta ve egemenlik biçiminin dış politika çıktıları üzerinde belirleyici etkisini gösterdikleri, iddialarını sürdürmeye devam etmektedirler. Demokrasinin, demokratik olmayan devletlere niçin saldırgan davrandıkları gibi daha derine giden teorik açıklamalardan ise kaçınımlardır çoğunlukla. Sadece demokrasinin kendi başına barışçıl dış politikayı güvence altına alamadığı, dolayısıyla demokratik devletlerin kendiliğinden barışçıl oldukları tezi yine bu yöntemi takip eden bilim insanları tara-

findan yanlışlanmıştır. Yalnızca sınırlı sayıdaki araştırmacı grubu (örneğin Geis, 2001), demokrasinin kendi başına barışçıl bir dış politikayı güvence altına aldığı iddiasını sürdürmektedir. Dolayısıyla demokratik devletler, kendi aralarında barışçıl bir dış politika sürdürürken; demokratik olmayan devletlere karşı yine demokratik olmayan devletler gibi saldırgan bir davranış geliştirdikleri temel kabul edilerek Uluslararası İlişkiler yazınında önemli bir yer almışlardır.

IV. YENİ KURAMSAL KATKI VE MODELLER

Yukarıda sözü edilen çifte bulgu, yani demokrasiler demokrasilere karşı barışçıl olurken aynı zamanda demokratik olmayan devletlere karşı saldırgan oldukları bulguları, çok sayıdaki araştırmacılar grubu tarafından paylaşılmaktadır (Geis, 2001: 282-298). Ancak neden bu durumun belirtilen şekilde ortaya çıktığı hususunda yine farklı açıklamalarla karşılaşmaktayız. Bu çelişkili davranış biçimlerini açıklamak amacıyla demokratik barış kuramı kapsamında üç farklı yaklaşım biçimi geliştirilmiştir: a) yapısal-kurumsal yaklaşım, b) kültüre dayalı normatif ve c) sosyal inşacılık yaklaşımı (Krause, 2003: 696). Bu iki temel yaklaşım inceleme düzlemi bakımından yine kendi içinde *monadik* ve *diyadik* olarak ikiye ayrılmaktadır (Rummel, 1983: 27-71).

Monadik düzlem yaklaşımında dış politikada belirleyici olan belli bir ulusun kendine özgü siyasal sistemi, siyasal kültürü ve karakteridir. Dış politika karar oluşumu bu çerçevede meydana gelmektedir. Uluslararası çevre koşullarının etkisi yoktur veya ihmal edilebilir düzeydedir. Dolayısıyla savaş ve barışa ilişkin karar içeride oluşmaktadır. Dolayısıyla belirleyici olan ilgili ülkenin egemenlik biçimidir. Dış politikada içeride yapılmakta ve dışarıda uygulanmaktadır. Dolayısıyla monadik barış yaklaşımı ülke içinde olup biten siyasal süreçlerle ilgilenmektedir. İlişkide olunan devletin demokratik olup olmamasına bakılmaksızın demokratik ülke dış politikası doğası gereği barışçıldır ve uyuşmazlık ve çatışmayı savaşa dönüştürmez (Quackenbush, 2006: 1-33).

Diyadik yaklaşımda ise inceleme birimi olarak sadece egemenlik biçimi ele alınmaz, aynı zamanda iç-dış etkileşimi de araştırma konusudur. Dış politikanın ancak böylece açıklanabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla dış politikayı anlamak ve açıklamak için iç siyasal sistem ile birlikte etkileşim halinde bulunan uluslararası çevre, devletlerarası etkileşim ve ilişkiler, inceleme konusunu oluşturmaktadır. Buna göre, herhangi bir demokratik devlet, karar süreci boyunca karşı tarafla ilişki ve etkileşim içindedir ve bu sürecin sonunda kararını oluşturur (Rousseau vd., 1996: 512-533). Etkileşim içinde bulunan devletin genel karakteri ve buna ilişkin algı, karşı taraftan gelen girdiler önemlidir. Karşı tarafın demokratik olup olmaması ve algılanması bu süreçte önemli olmaktadır. Eğer karşı taraf demokratik bir yapıya sahip değilse, demokratik ülke de saldırgan olabilir. Buna göre, demokratik devletin dış politikası doğası gereği barışa yatkın olmakla birlikte, karşı taraf demokratik değilse otoriter ve saldırgan ise, demokratik bir ülke buna karşı ülke saldırgan olabilmekte ve savaş eğilimi gös-

terebilmektedir. Böyle durumlarda demokratik devletler saldırıyı ilk başlatan taraf da olabilmektedir (Scheel, 2007: 208-213). Aşağıda demokratik barış kuramı çerçevesinde geliştirilen Yapısal-Kurumsal, Normatif-Kültürel ve Sosyal İnşacı Yaklaşımlar ele alınacaktır. Bu yaklaşımlar hem monadik hem de diyadik boylamda aydınlatılmaya çalışılacaktır.

A. YAPISAL-KURUMSAL YAKLAŞIM

Bu yaklaşım, demokratik barışın nasıl mümkün olduğunu ispatlamak amacıyla demokratik devletin kurumları ve karar alma süreçlerini ele almakta ve demokrasilerde barışçıl bir dış politikanın belirleyicilerini tespit etmeye çalışmaktadır. Ayrıca demokratik ülkeler kendi aralarında ikili veya çok taraflı uluslararası kurum ve kuruluşlar oluşturmuş iseler, bunlar da savaşı önleyen unsurlar olabilmektedirler (Hasenclever, 2002: 75-112). Burada da hem monadik hem de diyadik yaklaşımlardan birer araç olarak yararlanılarak temel tez doğrulanmak istenmektedir.

Monadik yaklaşımda seçmen kitlesinin siyasi karar alma sürecine katılımının rasyonel hesaplara dayandığı ve bilinçli bireylerden oluşan demokratik toplum üyelerinin çıkarlarının farkında olduğu ve karar sürecinin aktif üyesi olduğu kabul edilmektedir. İktisat biliminin sıkça başvurduğu fayda-maliyet analizi ile karar süreci modellendirilmektedir. Buna göre, demokratik sistemlerde vatandaş siyasi karar süreçlerine serbestçe katılabilmektedir. Savaş ve barış gibi karar aşamalarında vatandaşlar, çıkarlarının bilincinde olarak, karar süreçlerine katılmaktadırlar. Vatandaşlar, normatif-kültürel yaklaşımın ileri sürdüğü gibi, sadece değerler ve ahlaki açıdan değil, aynı zamanda rasyonel nedenlerle de savaşa karşı çıkarlar. Zira savaş, vatandaşların hayatlarını tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda mal varlıklarının da kaybına yol açabilmektedir. Dolayısıyla demokratik devletlerin savaşı bir araç olarak kullanmaları mümkün değildir (Rauch 2005: 31). Demokratik devletler veya hükümetler de aynı şekilde vatandaşlar gibi savaşa rasyonel olarak fayda maliyet açısından bakmaktadırlar. Zira iktidardaki hükümetler pozisyonlarını korumak isterler ve muhalefete düşmek istemezler. Bu nedenle herhangi bir hükümet savaş kararında dikkatli olmak durumundadır. Sonu gelmeyen veya kazanılması güç savaşların maliyeti oldukça yüksek olacaktır. Dolayısıyla vatandaşlar, yanlış kararın sahibi hükümeti cezalandırıp iktidardan uzaklaştıracaklardır. Hükümetler de bunu bilmektedirler. Günümüzde savaşların maliyetli olduğu da hesap edilirse, rasyonel hükümetler savaştan kaçınacaklardır (Rauch, 2005: 31).

Yapısal-kurumsal yaklaşımın takipçileri, demokratik devletlerin savaşa yatkın olamayacaklarını göstermek amacıyla demokratik siyasal sistemde siyasi kurumların yasama, yargı ve yürütme organlarının birbirlerini denetleyip denedikleri olgusuna dikkat çekmektedirler. Buna göre savaş gibi önemli bir karar bir kişi veya tek merciden çıkmayacaktır. Ülkedeki çoğulcu yapıyı oluşturan kurumlar böyle bir karar sürecine topluca veya çoğunlukla katılacaktır. Böylece

otomatik olarak kurumların birbirlerini denetleyip dengelemesi söz konusu olduğundan, savaş yönünde bir karar çabucak çıkmayacaktır. Uzayan karar süreci bile tek başına demokratik-bürokratik sürecin doğası gereği savaş kararını sınırlayıcı bir etki doğuracaktır. Parlamento ve kamuoyu denetimi de ayrıca savaşı sınırlayıcı bir etki doğuracaktır (Schrader, 2003: 119).

Diyadik Yaklaşımda da aynı değerlendirme kriteri izlenmektedir. Devletlerarası ilişkilerde de vatandaşın fayda-maliyet hesapları savaşı önleyici veya sınırlandırıcı etkide bulunmaktadır. Eğer söz konusu olan iki demokratik devlet arası uyumsuzluk ise, yukarıda sözü edilen demokratik devletin içyapısal-kurumsal sınırlamaları veya engellemeleri karşı devlet açısından da geçerli olacaktır. Bu da iki tarafın savaştan kaçınmasına yönlendirecektir. İki demokratik devlet vatandaşları da karşılıklı algıyı paylaşacaklar ve yönetimlerine savaşın çıkmaması yönünde baskı yapacaklardır. Ancak karşı tarafın demokratik olmaması halinde farklı bir durum söz konusudur. Özellikle demokratik bir devlet otoriter bir devlet tarafından tehdit ediliyorsa, demokratik devlet vatandaşları savaşa karşı olan duruşlarını, güvenlik lehine değiştirecekler ve savaşa hazır hale geleceklerdir. Hükümetlerin fayda-maliyet yaklaşımı da şu şekilde cereyan edecektir: Eğer karşı taraf demokratik değilse, tehdit altında hisseden demokratik seçilmiş hükümet, iktidarda kalabilmek amacıyla, savaşı -eğer kaçınılmazsa- kazanmak durumundadır. Bunun için ilk saldıran taraf olması da mümkündür. Bu doğrultuda hükümet ciddi bir yığınak yaparak seçmenleri yıldırılmadan hızlı ve kesin zaferini gerçekleştirecektir (Chojnacki, 2003: 18-22). Demokratik devletlerin siyasi kurum ve karar süreçleri rasyonel işlemekle birlikte, yavaş bir seyir izlemektedir. Söz konusu olan iki demokratik devletse, iki tarafın kurumları ve denetim mekanizmaları savaşı önleyici bir fren mekanizması görecektir. Ancak bu mekanizma, otoriter devletler tarafından tehdit doğduğu zamanlarda bir sorun odağı haline gelecektir. Bununla beraber karar sürecini hızlandırmak amacıyla demokratik ülkeler de “olağan üstü hal” ilan edip bürokratik karar süreçlerinin hantallığını aşabilecekleri bir çıkış yolu bulabileceklerdir.

Bu yaklaşıma göre, demokratik devletlerarasında tesis edilen ikili veya çok taraflı anlaşmalar veya uluslararası kurumlar, çatışmanın dizginlenmesi veya yatıştırılması doğrultusunda etki icra ederek, iki demokratik devlet arasında olabilecek çelişki ve çatışmaların savaşa dönüşmesini engellenmekte ve sorunlara mevcut kurumlar çerçevesinde bir çözüm bulabilmektedir (Hasenclever, 2003: 199). Zira demokratik işleyen kurumlar şeffaftır ve karar verme süreci bürokratik ve kurumsal düzeyde gerçekleştiği için ‘yanlış’ verilen herhangi bir karar fark edilebilmekte ve düzeltilebilmektedir. Böylece etkileşim ve iletişim sürecinde her hangi bir olumsuz kararı düzeltme imkânı doğmaktadır. Şeffaflığı nedeniyle kamuoyu da bu gibi gelişmeleri takip ederek sürece herhangi bir şekilde kurumların demokratikliği yoluyla katılabilmektedirler. Ayrıca, güçler ayrımı nedeniyle tek elde güç yoğunlaşması söz konusu olmamakta, kurumlar birbirlerini denetleyerek birbirini ahenkli bir dengede tutmaktadır. Dolayısıyla

kurumlar, devlet yönetim seçkinlerinin yetkilerini kötüye kullanmalarına karşı bir bariyer oluşturmaktadırlar. Burada temel kabul yine sıradan bir vatandaşın savaştan çıkarılamayacağı için savaş kararına itiraz edeceği yönündedir. Örneğin, NATO üyelerinden oluşan Transatlantik devletler topluluğu arasındaki ilişkiler bu çerçevede açıklanmaktadır. Ne var ki, bu açıklama aynı sürecin neden Birleşmiş Milletler Örgütü üyeleri arasında geçerli olmadığını açıklayamamaktadır. Bir başka ifade ile BM Örgütü çerçevesinde de söz konusu kurumsal yapı mevcut olmasına karşın, BM üyeleri arasında savaşın hala neden çıktığı açıklanamamaktadır (Daase, 2004: 53-71). Aynı şekilde herhangi bir demokratik ülke vatandaşı, neden bir başka demokratik devlete karşı savaş açmayı onaylamazken, demokratik olmayan devlete karşı yapılacak savaş onaylayacağı sorusu yine kurumsal yaklaşım biçiminin cevap üretmediği bir sorun olarak kalmaktadır. Bu da bizi, vatandaşların aynı kültürel değerleri paylaşmaları dolayısıyla savaş arzu etmeyecekleri açıklamasına götürmektedir.

B. NORMATİF-KÜLTÜREL YAKLAŞIM

Bu yaklaşım, demokratik bir ülkenin kültür ve değerlerini belirleyici kabul etmektedir. Karar ve davranışlar bu kültür ve değerlere göre biçimlenir. Kültür ve değerler belli bir ahlaki kavrayış üretir, bu da ifadesini siyasal süreçte, karar ve davranışlarda bulur. Bu davranışların ülke içine veya dışına karşı olması önemli değildir. Söz konusu ahlaki kavrayış ve yaklaşım etkisini hem içe, hem de dışa doğru davranışlarda gösterir.

Monadik yaklaşımda kültür ve değerler belirleyici olduğundan ilgili ülkenin yapı ve kurumları inceleme dışı kalmaktadır. Yani önemsizdir. Önemli olan demokratik siyasal sistem içinde zorbalık ve şiddetle nasıl baş edildiğidir. Burada da zorbalık ve şiddetle başa çıkma olayı, ilgili siyasal sistemin algı ve uygulamalarında yankısını bulur. Söz konusu kültürel unsur ve değerler, bireyin hak ve hukuku, siyasal karar sürecine serbestçe katılım, ifade özgürlüğü, hukuka saygı ve bağlılık, azınlık hakları ve serbest siyasi rekabet gibi toplam demokratik değerlerden oluşmaktadır. Zaten bu değerlerde şiddet ve zorbalığa karşı bir tutum içkindir ve çatışmanın barışçıl çözümlerini de ihtiva etmektedirler. Demokratik egemenlik biçimlerinin zorbalığa karşı duruşu ve barışseverliği de bu siyasal kültür ve değerlerden kaynaklanmaktadır (Rauch, 2005: 37-8; Owen, 1993: 93). Demokratik olmayan rejimlerde söz konusu değerler mevcut olamayacağından, şiddet ve barış davranışları, dolayısıyla çözüm yolları da başka türlü olacaktır. Yani zorbalık ve şiddet kültürü egemendir ve davranışlar da buna göre biçimlenmektedir.

Diyadik yaklaşım monadik yaklaşımı kalkış noktası olarak kabul etmekte ve liberal demokrasi övgüsünü daha da ileri taşımaktadır. Buna göre, davranış belirleyen değerler olduğuna göre, bu değerlerin davranışa dönüşmesi ve sadece içeride kalmaması aynı zamanda dışa aktarılması beklenmelidir. Diğer devletlerle ilişkiler bu çerçevede yürütülmeli ve aynı davranış biçimi karşı taraftan,

İlgili devletten de beklenmelidir. Böylece siyasi kültür ve değerler uluslararası ilişkilerin doğasını belirleyebilir. Ünlü demokratik barış teorisyeni Russett'e göre, bu ilişki biçiminden şöyle bir sonuç beklenir: Demokrasilerde karar verici durumda olanlar çelişki ve çatışmaları çözmek için, siyasi kültürleri gereği şiddete başvurmama, uzlaşma ve saygı gibi değerlere müracaat ederler. Çözüm de bu çerçevede sağlanır. Böylece demokrasiler, diğer demokrasilerle çatışmaların çözümü için ortak değerlere dayalı barışçıl bir yol izlerler (Russett, 1993: 35). Demokratik bir devletin demokratik olmayan devlete karşı duruşunda da demokratik değerlere sadakat devam etmektedir, ta ki karşı taraf tehdit edip saldırana kadar. Böyle bir ortamda da demokratik devlet kendini savunma hakkını kullanacaktır. Ancak saldıran taraf olmayacaktır. Liberal demokratik bakış açısına göre, demokratik olmayan devlet örgütlenmesi, şiddet ve zorbalığı bünyesinde barındırmaktadır. Bu benimsenen demokratik olmayan siyasal kültürün doğal bir sonucudur. Anti-demokratik siyasal kültürün dış politika çıktısı barışçıl olmayacak, şiddet ve zorbalığa dayanacaktır. Bu da ikili ilişkilerin seyrini belirleyecektir. Demokratik devletler de demokratik olmayan devletlerin davranışlarını, sömürülmemek veya kullanılmamak için kendilerine uyarlayacaktır. Aksi takdirde demokratik devletler, demokratik olmayan devletler tarafından kolayca elimine edilebilirler. Bu nedenle demokratik devletler, demokratik olmayan devletlere karşı demokratik değilmiş gibi davranmak durumunda kalabilirler.

Liberal demokrasiler belli toplumsal değerler üretmektedirler. Dolayısıyla demokratik ülke vatandaşları benzer ve ortak kültürel değerleri paylaşmaktadırlar. Dış politikada zaten bu değerlere göre biçimlendirilmektedir. İnsan Hakları gibi liberal demokratik değerler savaşı dışlamaktadır. Buna bağlı olarak ortak değerleri paylaşan demokratik devlet vatandaşları birbirlerini anlayabilmekte, birbirlerine güvenebilmekte ve saygı duymaktadırlar. Bu da iki demokratik ülke arasında oluşabilecek çelişki ve çatışmaların savaşa dönüşmesini önleyerek, oluşan sorunlara diplomasi ve toplumsal gruplar arası müzakere gibi başka çözümlerin üretilmesine yol açmaktadır. Oysaki demokratik olmayan devlet vatandaşları böyle "yüce değerlerden" yoksundurlar. Ancak demokratik olan devlet vatandaşlarının, demokratik olmayan devlet vatandaşlarına niçin saldırgan olabildikleri açıklanamamaktadır (Örneğin 2003 Irak Savaşı). İki ayrı demokratik olmayan devlet vatandaşlarının birbirlerine karşı tutumları ile demokratik devlet vatandaşlarının tutumları örtüşebilmektedir. Bu durum aynı yaklaşım biçimi tarafından yine açıklanamamaktadır (Kegley, Hermann, 1995: 5-30; Hermann, Kegley, 1995: 511-533; Peceny, 1997: 415-430).

C. SOSYAL İNŞACI YAKLAŞIM

Sosyal İnşacı yaklaşım, yukarıda kısaca ortaya konulan yaklaşımların açıklamakta yetersiz kaldıkları noktalara sosyolojik ve kültürel değerleri birlikte harmanlayarak bir çözüm getirme ve böylece kuramı zenginleştirme çabası

içine girmiştir (Risse-Kappen, 1995: 491-517). Buna göre, paylaşılan ortak kültürel kimliğin önemi kabul edilmekle beraber, bireylerin birbirlerine yükledikleri anlamın ve genel olarak karşılıklı algının davranışların biçimlenmesindeki rolüne vurgu yapılmaktadır. Demokrasilerdeki barış unsuru ancak karşıt olarak düşünülen tarafın da demokratik olması dolayısıyla barışçıl olacağı algısının daha belirleyici olduğu ileri sürülmektedir. Bu karşılıklı algının barış esinleyici biçimde sonuçlandığı söylenmektedir. Dolayısıyla oluşan kimlik birliği, savaşı frenlemektedir (Kahl, 1998-1999: 94). Bir başka ifadeyle, bir ülkenin demokratikliğinin derecesinden çok, diğer devletin demokratikliğini algılaması ve tanıması/onaylaması nedeniyle savaş yönünde bir karar çıkmayacağı düşünülmektedir. Böyle bir durumun doğmaması halinde pekâlâ iki demokratik devlet arasında da savaşın çıkabileceği söylenmektedir (Oren, 1995: 147-184). Eğer iki demokratik devlet birbirlerini tanıyorlarsa, iki taraftan da bazı gruplar karşılıklı olarak düzenli ilişki içine girebilir ve buna bağlı olarak birbirlerine karşı duygudaşlık, sempati ve saygı gibi algı geliştirebilirler (Risse-Kappen, 1995: 491-517). Bu karşılıklı algı değiş tokuşu, mütekabiliyet çerçevesinde gelişerek devam eder ve giderek aynileşirler. Böylece sosyalleşerek ben ve öteki çelişkisi aşılır. Bu durumda uyuşmazlıkların çözümü için başka kanallar geliştirilecek ve savaşa yönelerek yapılacak bir çözüm arayışı imkânsız kılınacaktır. Bu açıklamalar özellikle Batı Avrupa'da, demokratik devletlerarası barışı açıklama amacı gütmektedir. Buna göre, Batı Avrupa örneği küresel devletler sistemine transfer edilebilir. Dolayısıyla uluslararası devletler sisteminde ne kadar çok demokrasi olursa, dünyada o kadar fazla barış egemen olur, şeklinde bir çıkarım yapılmaktadır.

Yukarıda yapılan sınıflama analitik amaçlıdır. Birbirlerini dışlayıcı nitelikte değildir. Dolayısıyla herhangi bir araştırmacı yukarıda ileri sürülen delilleri birlikte, karşılıklı etkileşim içinde kullanabilmektedir. Demokratik devletlerin birbirlerine karşı neden savaş açmadıkları hususunda, karşılıklı bağımlılık ve uluslararası hukuku önceleyen açıklama modelleri de geliştirilmiştir. Buna göre, demokratik ülkeler arasında ekonomik ilişkiler önemli bir yoğunluğa ulaşmışsa ve savaş durumunda iki taraf da ekonomik kayba uğrayacaklarından savaşmamayı tercih edeceklerdir. Veya uluslararası hukuki değerler iki taraf açısından da önemli olduğu için, ortak değerler topluluğuna mensup olmaları dolayısıyla, söz konusu değerler iki taraf açısından da bağlayıcıdır. Kendilerini öyle hissettiklerinden savaşmamayı tercih edeceklerdir (Navari, 2011: 1-12), yönünde çeşitli açıklamalar da yukarıdaki ana grupların dışında tamamlayıcı eklemeler de yapılmaktadır.

SONUÇ YERİNE: ELEŞTİRİ VE DEĞERLENDİRME

Esasen Batı Avrupa örneğinde, demokratik devletler arasında savaşın olmaması bir gerçeklik olarak yaygın şekilde bilinmektedir. Ancak bu örneğin dünya siyasetinin başka bölgelerine taşınıp taşınmayacağı veya Batı Avrupa'da

devletler arası barışın, başka nedenleri olup olmayacağı tartışması bir yana, bu tezin doğrulanması esasen tüm insanlığın arzulanacağı bir şeydir. Zira nihayet savaşın üstesinden gelinebilecek bir çözüm bulunmuş olmakta ve insanlığın barış arayışı da son bulmaktadır. Buna arzu düzeyinde kimsenin karşı çıkması da zaten mümkün değildir. Ancak sorgulanması gereken şey, liberal demokrasiyi benimsemeyen toplumlar arasında barışın imkânsız olduğu -ki bu teoriye içkindir- kabulünün, Avrupa-merkezciliğe dayanmasıdır. İnsanlar pekâlâ liberal demokrasi dışında da barışçıl hayat yaşayabilirler. Bunu imkânsız görmek, insanlığı çözümsüz bırakarak liberalizme mahkûm etmek, liberal değerlerin misyonerliğini yapmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Unutulmaması gereken şey, liberal demokrasi Batı tecrübe ve kültürünün ürünüdür, evrensel değildir. Batı kültürünün evrenselliğini savunmak en azından diğer kültürlerin hak ettiği saygıyı göz ardı etmek demektir. Aksi takdirde, aşıldığı düşünülen XIX. yy katı Avrupa-Merkezciliğe, kültür ve uygarlıkta insanlığın öncülüğünü Batı'nın yaptığı, diğerlerinin Batı'yı takip ettiği, etmek durumunda olduğu iddiası ile ilkel Batı ideolojisine geri dönmüş olacaktır.

İlk etapta çıkarılabilecek sonuç, günümüzdeki anlamıyla demokratik yönetimlerin tarihinin oldukça yeni olması dolayısıyla bir genel çıkarım yapmak için elde yeteri kadar verinin olmadığı vurgulanması gerekir. Ayrıca demokrasiler, uzun yıllar Batı Avrupa ve Kuzey Amerika bölgeleri ile sınırlı kalmıştır. Geri kalan dünyaya demokrasilerin yayılması, belli bir Batı dünya siyasetinin sonucu olup oldukça yeni bir gelişmedir. Yapılan araştırmaların kapsam alanı yaklaşık bir yüzyılı geçmemektedir ve dünya siyasetinin sözü edilen iki bölgeyle sınırlıdır. Ayrıca, İngiltere Batı Avrupa'da XIX. yy boyunca, XX. yy'da da ABD Kuzey Amerika'da tartışmasız hegemon devletlerdir ve ellerinde bulundukları güç potansiyelleri dolayısıyla zaten status quo taraftarı olacaklardır. Aslında, eğer bazı liberal araştırmacıların ileri sürdükleri gibi demokratiklikte sıkı ölçüler aranırsa, XX. yüzyıla kadar başka da demokratik ülke yoktur veya birkaç tanedir. Hem Fransa'da hem de Almanya'da -ki Anglo-Sakson dünyasına meydan okuyabilecek Batı ülkeleridir- demokrasinin gelişimi oldukça kesintili ve sıkıntılı bir süreç olmuştur. Dolayısıyla demokratik devlet sayısının sınırlı olması nedeniyle deneye dayalı inceleme vakası çok azdır ve genel bir sonuç çıkarmak ancak zorlama bir girişimden öteye gitmemektedir.

Batı devletleri son yıllarda, yoğun biçimde müdahaleci politikalar benimsemişlerdir. Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğu'nun yıkılmasından sonra esasen Batı'yı doğrudan tehdit eden, toprak bütünlüklerine zarar verebilecek veya ülkelerini yıkabilecek hiçbir güç kalmamıştır. Bununla beraber Batı, ekonomik ve politik çıkarları doğrultusunda küresel sistemi yeniden biçimlendirmek için çeşitli şekillerde müdahalelerde bulunmaktadır. Bu müdahale biçimlerinden bir tanesi de demokrasiyi ihraç etmek, yaygınlaştırmak veya demokrasiyi desteklemek amacıyla gerçekleştirilmektedir. En azından böyle ilan edilmektedir. Liberal demokrasi dışı oluşumlar, otomatik olarak aşağılanmakta veya gayr-i

meşru gösterilmektedir. Böylece Batı müdahaleciliğine meşru bir zemin üretilmeye çalışılmaktadır. Batı sosyal bilimleri de, bu Batı politikasına destek vermek ve “liberal demokrasi misyonerliği” yapmak gibi bir çizgiyi benimsemiş gözükmektedir. Oysa bilimin belli bir ideoloji veya siyasetin hizmetine girmesi bilimsel gelişmeyi desteklemek yerine, kısırlaştıracaktır.

Liberal demokratik barış kuramının ileri sürdüğü tezlerin sanıldığıının aksine geçerliliği yoktur. Zira Irak ve son olarak Mali örneklerinde olduğu gibi Batı devletlerinin müdahaleciliği yaygın olarak bilinmektedir. Ayrıca Batı Avrupa’da savaşın çıkmaması hadisesine yanlış teşhis konulmaktadır. Zira Batı Avrupa üzerinde ABD koruması, güvenlik garantisi, hala geçerliliğini sürdürmektedir. Dolayısıyla Batı Avrupa’daki II. Dünya Savaşı sonrası hüküm süren barış ortamını, ABD faktörü olmadan, sadece demokratik değer ve kurumların kazanım ve istikrarıyla açıklamak mümkün değildir. Ayrıca söz konusu iddiaları doğrulayacak yeteri kadar mevcut veri yoktur. Bunlara ek olarak, inceleme kapsamı zaman ve mekân bakımından oldukça sınırlıdır. Belli sınırlar ve zaman zarfı içerisinde yapılan gözlemleri genelleştirip bilimsel yasa olarak ileri sürmek akademik kaygıları aşan bir tutum olmaktadır. Her şeyden önce, bir *Batı liberal demokratik değerler topluluğundan* bahsetmek sanıldığı kadar kolay değildir. Hukukun uluslararası ilişkilerde bağlayıcılığının sınırları da bilinmektedir. Dolayısıyla demokratik barış kuramının deneye dayalı verilerle doğrulanması için daha geniş zaman ve mekânı kapsamaması gerekmektedir. Mevcut haliyle demokratik barış kuramı, dünya yüzeyinde ABD’nin liberal demokrasiyi destekleme politikasına meşruiyet kazandırmanın ötesinde açıklama kabiliyeti olan bir teori değildir.

Ayrıca iyi bir uluslararası ilişkiler teorisi sadece demokratik ülkelerarası ilişkileri değil, aynı zamanda dünya siyasetini bir bütün olarak açıklayabilme kabiliyetine sahip olmalıdır. Bu nedenle demokratik barış kuramını, bir uluslararası ilişkiler teorisi olarak değil, daha çok demokrasi araştırmalarının bir parçası olarak düşünmek daha uygun gözükmektedir. Bu kuram bir yönüyle, ayırıcıdır, dışlamacıdır ve Batı merkezidir. Örneğin demokratik olmayan devletleri ve siyasal sistemleri inceleme dışı tutmaktadır. Oysaki bilimsel bir teorinin, kuşatıcı ve geneli kapsayıcı özelliklerine sahip olması gerekir. Bu nedenle demokratik barış kuramı, Soğuk Savaş sonrasında yapılan savaşların ampirik bir incelemeye tabi tutularak test edilmesine ihtiyaç göstermektedir. Ancak bizim çalışmamızda konunun daha çok kuramsal tartışma boyutu ele alındığından, bu, başka bir çalışmanın konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- BABST, Dean V.; (1964), "Elective Governments - A Force for Peace", **The Wisconsin Sociologist**, 3(1), pp. 9-14.
- CHOJNACKI, Sven; (2003), "Demokratien und Krieg: Das Konfliktverhalten demokratischer Staaten, 1946-2001", **WZB Discussion Papers P 2003-304**, Internet Address: <http://www.bundesstiftung-friedensforschung.de/index.php/component/content/article/17-details-foerderprofil/65-eberwein>, Date of Access: 03. 03. 2013.
- CHOJNACKI, Sven; (2003a), "Schnelle Siege bei geringen Kosten? Demokratien und Kriege", **WZB-Mitteilungen Heft**, 100, ss. 18-22.
- DAASE, Christopher; (2004), "Demokratischer Frieden - Demokratischer Krieg. Drei Gründe für die Unfriedlichkeit von Demokratien", in Björn AUST und Peter SCHLOTTER (Hg), **Demokratien im Krieg**, Christine Schweitzer, Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges, ss. 53-71.
- DALACOURA, Katerina; (2005), "US Democracy Promotion in The Arab Middle East Since 11 September 2001: A Critique", **International Affairs**, 81 (5), pp. 963-79.
- ERALP, Atilla; (2006), **Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, Birinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- GEIS, Anna; (2001), "Diagnose: Doppelbefund - Ursache ungeklärt? Die Kontroverse um den 'demokratischen Frieden'", **Politische Vierteljahresschrift**, 42 (2), ss. 282-298.
- HASENCLEVER, Andreas; (2002), "The Democratic Peace Meets International Institutions. Überlegungen zur internationalen Organisation des demokratischen Friedens", **Zeitschrift für Internationale Beziehungen**, 9(1), ss. 75-112.
- HASENCLEVER, Andreas; (2003), "Liberale Ansätze zum 'demokratischen Frieden'", in Siegfried SCHIEDER und Manuela SPINDLER (Hg.), **Theorien der Internationalen Beziehungen**, Opladen: Verlag Barbara Budrich UTB, ss. 199-225.
- HERMANN, Margaret G. and Charles KEGLEY Jr.; (1995), "Rethinking Democracy and International Peace: Perspectives from Political Psychology", **International Studies Quarterly**, 39(4), pp. 511- 533.
- KAHL, Colin; (1998-99), "Constructing a Separate Peace: Constructivism, Collective Liberal Identity and Democratic Peace", **Security Studies** 8(2/3), pp. 94-144.
- KANT, Immanuel; (1984), **Zum Ewigen Frieden**, Stuttgart: Reclam Verlag.

- KEGLEY, Charles W. and Margaret G. HERMANN;(1995), “The Political Psychology of ‘Peace through Democratization’”, **Cooperation and Conflict**, 30(1), pp. 5 - 30.
- KIELMANNSEGG, Peter Graf; (2004, 22 Dezember), “Drei Regeln für den Frieden, Politik Essay”, **Die Zeit**, 53, s. 3.
- KRAUSE, Joachim (2003), “Vom ewigen Frieden zum demokratischen Frieden? Die Aussagekraft von Theorien des demokratischen Friedens”, **Zeitschrift für Politikwissenschaft**, 13(2), ss. 693-716.
- LAYNE, Christopher; (1994), “Kant or Can’t: The Myth of the Democratic Peace”, **International Security**, 19 (2), pp. 5 - 49.
- LEVY, Jack; (1988), “Domestic Politics and War”, **Journal of Interdisciplinary History**, 18, pp. 653–673.
- MANSFIELD, Edward D. and Jack SNYDER; (1995), “Democratization and the Danger of War”, **International Security**, 1, pp. 5-38.
- NAVARI, Cornelia; (2011), “The English School and the Emerging Democracy Norm in International Society”, **WISC Third International Conference**, 17-20 August, Porto, Portugal: World International Studies Committee, pp. 1-12, Internet Address: http://www.wiscnetwork.org/report_on_porto.php, Date of Access: 05.03.2013.
- ONEAL, John R. and Bruce RUSSETT; (1999), “The Kantian Peace: The Pacific Benefits of Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885 – 1992”, **World Politics. A Quarterly Journal of International Relations**, 52 (1), pp. 1-37.
- OREN, Ido; (1995), “The Subjectivity of the ‘Democratic’ Peace. Changing U.S. Perceptions of Imperial Germany”, **International Security**, 20(2), pp. 147-184.
- OWEN, John M.; (1994), “How Liberalism Produces Democratic Peace”, **International Security**, 19 (2), pp. 87-125.
- ÖZCAN, Ufuk; (1997), “Wilson Prensileri Üzerine”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi**, 4, ss. 37-48.
- PECENY, Mark; (1997), “A Constructivist Interpretation of the Liberal Peace: The Ambiguous Case of the Spanish-American War”, **Journal of Peace Research**, 34 (4), pp. 415 - 430.
- QUACKENBUSH, Stephen L. and Michael RUDY; (2006), “Evaluating the Monadic Democratic Peace”, **Annual Meeting of the Midwest Political Science Association**, 20-23 April, Chicago-Illinois: Midwest Political Science Association, pp. 1-33, Internet Address: <http://www.mpsanet.org/Conference/ConferenceSections/WorkingGroups/tabid/794/Default.aspx>, Date of Access: 05.03.2013.

- RAUCH, Carsten; (2005), **Die Theorie des Demokratischen Friedens. Grenzen und Perspektiven**, Erste Auflage, Frankfurt/Main: Campus Verlag GmbH.
- RISSE-KAPPEN, Thomas; (1995), "Democratic Peace – Warlike Democracies? A Social Constructivist Interpretation of the Liberal Argument", **European Journal of International Relations**, 1(4), pp. 491-517.
- ROBINSON, William I.; (1996), "Globalization, The World System, and "Democracy Promotion", **Theory and Society**, 25 (5), pp. 615-665.
- ROSATO, Sebastian; (2003), "The Flawed Logic of Democratic Peace Theory", **American Political Science Review**, 97 (4), pp. 585 – 602.
- ROUSSEAU, David, L. Christopher GELPI, Dan REITER and Paul K. HUTH; (1996), "Assessing the Dyadic Nature of the Democratic Peace, 1918-88", **The American Political Science Review**, 90(3), pp. 512-533.
- RUMMEL, Rudolph J.; (1975-1981), **Understanding Conflict and War**, Vol. 1 – 5, New York: Sage Publications.
- RUMMEL, Rudolph J.; (1983), "Libertarianism and International Violence", **Journal of Conflict Resolution**, 2, pp. 27-71.
- RUSSETT, Bruce; (1993), **Grasping the Democratic Peace -Principles for a Post-Cold War World**, First Edition, New Jersey: Princeton University Press.
- SCHEEL, Constanze; (2007), "Die liberale Theorie des Demokratischen Friedens –Frieden durch weltweite Demokratisierung?", **Sicherheit und Frieden**, 25(4), ss. 208-213.
- SCHRADER, Lutz; (2003), **Frieden und Demokratie**, Erste Auflage, Hagen: Fernuniversität Gesamthochschule.
- SINGER, J. David and Melvin SMALL; (1972), **The Wages of War, 1816-1965: A Statistical Handbook**, First Edition, New York: John Wiley and Sons.
- SMALL, Melvin and J. David SINGER; (1976), "The War Proneness of Democratic Regimes", **Jerusalem Journal of International Relations**, 4, pp. 50-69.
- SPIRO, David E.; (1994), "The Insignificance of the Liberal Peace", **International Security**, 19 (2), pp. 50 – 86.
- TEUSCH, Ulrich und Martin KAHL; (2001), "Ein Theorem mit Verfallsdatum? Der 'Demokratische Frieden' im Kontext der Globalisierung", **Zeitschrift für Internationale Beziehungen**, 2, ss. 287-320.
- THRONTVEIT, Trygve; (2010), "Wilson, Past and Present", **Democracy Journal**, 16, pp. 99-106.

WRIGHT, Quincy; (1942), **A Study of War**, First Edition, Chicago: University of Chicago Press.

YALVAÇ, Faruk; (2006), "Savaş ve Barış", iç Atila ERALP (Ed.), **Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 251-285.

